

Seleucia

Sayı X - 2020

Olba Kazısı Serisi

Seleucia X

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren ULAKBİM'de taranmaktadır.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Merih Ereğ
Doç. Dr. Deniz Kaplan
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Dr. Öğr. Üyesi Safiye Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Figen Çevirici Coşkun
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Öğr. Üyesi Muammer Ulutürk
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Yegün
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: 10

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarımı

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginkultursanat.com
e-mail: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Parkur Form Ofset Matbaacılık
Merkez San. Sit. 1341. Cad. No: 45
İvedik OSB, Yenimahalle - Ankara
Sertifika No: 42235

Dağıtım

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı 10 | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis

Fikret K. Yegül
9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzüzan Caman
35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in The Light of Two Examples from The Museum of Silifke

Emel Erten
57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde

Lale Yılmaz - Halil Sözlü
75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz
97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce
127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile

Ölü Gömme Gelenekleri
Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period Tombs of Phocaea

Sabri Arıcı
155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir Mezar Steli

A Hellenistic Grave Stele from Mersin Museum
Ulus Tepebaş - Handegül Canlı
185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme Cam Buluntuları
Early Roman Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak
203

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped Tunnels in Pontos Region

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut
227

Bingöl Şerevdirin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock Settings of Bingöl Şerevdirin Plateau

Sırrı Tiryaki
251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Defnesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church

Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak
269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı Kabartmalı Kâseler
The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz
297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir Patera
A Terracotta Handled Paterra with Ram Head from Miletus (Ionia)

Reyhan Şahin
329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Tryglyph-Metope Friezes from the Tarsus Museum

Gamze Evgen
355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
Some Observations on the Excavations in the Monastery of Olba

Murat Özyıldırım
375

Kitap Tanıtımı
Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity

Emel Erten
389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir Kemik Objeleri

Halil Özkan
395

PRAEFATIO

Seleucia Dergisi'nin 2020 yılı sayısını sizlere sunarken bunun dergimizin onuncu sayısı olduğunu da hatırlatmaktan mutluluk duymaktayız. Kısıtlı mali olanaklarımıza karşın, meslektaşlarımızın çalışmalarıyla bize verdikleri destek sayesinde aralıksız on yıl boyunca Seleucia'yı size ulaştırabildiğimiz için gururluyuz. Dileğimiz, Seleucia'nın yayın hayatını gelecekte de sürdürebilmesi ve eski çağ kültürleri ve uygarlıkları ile ilgili olarak yapılan çalışmaların değerlendirmelerini, sonuçlarını nice yıllar boyunca sizlere sunmaya devam etmesidir. Bizi bugünlere taşıyan gelmiş geçmiş tüm sayıların yazarlarının, hakemlerinin, bilim kurulu üyelerinin ve yayıncılarının verdikleri emek için şükranlarımızı sunuyor; bizi her aşamada yüreklediren okuyucularımızın da Seleucia'nın bugünlere ulaşmasındaki katkılarını unutmuyoruz.

Bu sayımızda her biri değerli meslektaşlarımız tarafından kaleme alınan on altı ayrı makaleye yer vermekteyiz. Bunlar, seramikten, cama; mimarlık ve plastikten, numizmatik ve gliptiğe Anadolu coğrafyasının sunduğu verilerin incelendiği çalışmalardır.

Seleucia bir yandan onuncu sayısı yayınlamakta olmasının mutluluğunu yaşamaktayken; diğer yandan da editörlerimiz Prof. Dr. Fikret Yegül ve Prof. Dr. Diane Favro'nun kazandıkları büyük başarıyı da sizlere duyurmak isteriz. Onların Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity başlıklı kitapları, ABD'de Amerikan Yayıncılar Birliği (AAP) tarafından verilen ve yıl içinde yayınlanan 700-800 kitabın yarıştığı PROSE Excellence büyük ödülünü 2020 yılında kazanan beş yapıttan biri seçildi; aynı zamanda kendi kategorisinde de birinci oldu. Söz konusu kitapla ilgili tanıtım yazısını Seleucia'nın bu sayısında bulabilirsiniz. Editörlerimizi hem böylesine değerli bir yapıtı bilim dünyasına kazandırdıkları için, hem de kazandıkları seçkin ödül nedeniyle candan kutluyor ve başarılarının devamını diliyoruz.

Seleucia'nın onuncu sayısını sizlere sunarken, bu sayıda çalışmalarını bizimle paylaşmayı tercih ettikleri için öncelikle yazarlarımıza teşekkür ederiz. Dergimize sunulan çalışmaları titizlikle inceleyen; sahip oldukları birikimi kıymetli önerileriyle paylaşan hakemlerimizin katkısı bizim için unutulmazdır. Son olarak da bu sayının yayına hazırlanmasında emeği geçen grafiker İsmet Filizfidanoğlu'na ve Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları sahipleri Şükrü Devrez ve Engin Devrez'e şükranlarımızı sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

PREFACE

While presenting the 2020 issue of *Seleucia*, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. While presenting the 2020 issue of *Seleucia*, we are happy to announce the tenth anniversary of our journal. Despite financial limitations, we are proud to have published ten issues, one each year, without any interruptions, a feat made possible with the invaluable support of our colleagues. We wish that *Seleucia* will endure and continue to publish issues containing valuable works on ancient cultures and civilizations for years to come. We would like to express our gratitude to all the contributors, referees, scientific committee members, and publishers of past and present issues, as well as to our readers for their continuous support and encouragement.

In this issue there are sixteen articles documenting and evaluating pottery and glass material, sculpture, numismatics, glyptics, and epigraphic evidence from archaeological sites in Anatolia.

In addition to the appearance of *Seleucia*'s tenth issue, we would like to announce that the book *Roman Architecture and Urbanism - From the Origins to Late Antiquity* by our editors Prof. Dr. Fikret Yegül and Prof. Dr. Diane Favro received the Prose Excellence Award from the Association of American Publishers (AAP) as the top reference book of 2020, chosen from among over 800 publications. You will find a review of the book within this issue of *Seleucia*. We would like to congratulate our editors for their success and thank them for presenting such a valuable account on Roman architecture and urbanism, including notably a lengthy chapter on the architecture of Asia Minor.

Finally, we wish to express our gratitude for our contributors and meticulous referees who worked hard for this issue as well as to graphic designer İsmet Filizfidanoğlu and our publishers Şükrü Devrez and Engin Devrez of Bilgin Culture and Art Publications.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Öğr. Gör. Murat Özyıldırım

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir *Patera*

Reyhan Şahin*

Öz

Bu makalenin konusunu Miletos'ta, kentin güneyindeki konut alanından ele geçmiş olan, silindir sapı kabartma bir koçbaşı ile sonlanan pişmiş toprak bir *patera* oluşturmaktadır. Paralelleri *Oinophoros* Grubu repertuarında yer alan hayvan başı saplı, madalyonlu *patera* lardır. *Patera*, kap formu, figür tipolojisi, kil ve astar özellikleri dikkate alınarak Knidos üretimi olarak sınıflandırılmıştır. Knidos üretimi hayvan başı saplı, madalyonlu *pateralar* Batı Anadolu'daki kentler ve Alexandria başta olmak üzere, sırasıyla Atina, Korinth ve Karadeniz'in kuzey kıyılarında da ele geçmiştir. Miletos *paterası* paralel örnekler ışığında MS 1.-2. yüzyıla tarihlenmektedir.

Oinophoros Grubu başlangıçta mezarla ilişkilendirilse de ele geçtikleri buluntu topluluklarının çeşitliliği bu keramiklerin farklı amaçlar için kullanıldığına işaret etmektedir. Mevcut bulgular, pişmiş toprak hayvan başı saplı *pateraların* Batı Anadolu'da mezar ve kutsal alanlarda çok az tercih edildiğine işaret etmektedir. Miletos *paterasının* Batı Anadolu'da bilinen paralellerinin önemli bir kısmının ev kültüründe kullanıldığı anlaşılmaktadır. Miletos'ta ev tapımı olduğunu gösteren bulgular da göz önünde bulundurularak kentin güney konut alanından ele geçmiş olan *pateranın* ev kültüründe kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda ele geçtikleri arkeolojik kontekstler dikkate alındığında pişmiş toprak hayvan başı saplı *pateraların* bronz ve gümüş gibi metallerden üretilmiş olan çağdaşlarından farklı alanlarda kullanım gördüğü anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Miletos / Ionia, Roma Keramiği, Knidos *Oinophoros* Grubu, Koç Başı Saplı *Patera*.

* Dr. Öğr. Üyesi Reyhan Şahin, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Görükle 16059 Bursa, TÜRKİYE. E-posta: reyhansahin@uludag.edu.tr
orcid no: 0000-0002-6339-7311

A Terracotta Handled *Patera* with Ram Head from Miletus (Ionia)

Abstract

Milesian *Patera*, with a cylindrical handle terminating in ram head was found in a residential area close to the south city walls. Considering the typology and fabric characteristics it can be compared with medaillon bowls of *Oinophoros* Ware and classified as Knidian manufacture. Western Asia Minor, Aegean Islands and Egypt being in the first place *oinophoroi* were demanded in many centers. In the light of parallel examples from the west Anatolian deposits Milesian *Patera* can be dated to 1st-2nd centuries CE. Knidian medaillon bowls were identified in Knidos and many other sites in western Anatolia but also in Alexandria, Athens on the North shore of the Black Sea.

Oinophoroi were associated with the sepulcral purpose in the early research. On the other hand since the archaeological contexts from which they stem show a great variety, this theory lost its validity. The handled medaillon *paterae* are represented in a scarce quantity in the burials from western Asia Minor. They occur in the deposits from temples or sactuaries rarely. Since significant number of the house deposits from the west Anatolia, from which the parallel examples were found, also include some liturgical objects for the domestic cult, it seems likely that the terracotta handled medaillon *paterae* were used in the domestic cult during the Early Imperial Period. Also these evidences suggest that the Milesian *Patera* which was obtained from a residential deposit was also used for domestic cult. Results of the evaluations also indicate that the terracotta *paterae* with a cylindrical handle terminating in animal head were used in different areas than their contemporaries made of metals such as bronze and silver.

Keywords: Miletos/ Ionia, Roman Pottery, Knidian *Oinophoros* Ware, Handled *Patera* with Ram Head.

Tanım

Bu çalışmada incelenen *patera* 1968 yılında Miletos'ta kentin merkezinin güneyinde (Lev. 1), Güney Açması "Südschnitt" olarak da bilinen alanda, Hellenistik Dönem sur duvarları ile Bizans Dönemi kilisesi arasındaki

kesimde ele geçmiştir. Kentin Arkaik Dönem yerleşiminin sınırlarını tespit etmeye yönelik çalışmalar sırasında söz konusu alanın MÖ 1. yüzyıldan MS 4. yüzyıla kadar İmparatorluk Dönemi boyunca konut alanı olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. *Patera*, Güney Açması'nda, doğuda yer alan mozaikli mekanı batıdan sınırlandıran duvarın dış kesiminde BII olarak numaralandırılmış alandan ele geçmiştir (Lev. 2). MÖ 1. yüzyıldan MS 3.-4. yüzyıla uzanan yapı evrelerinin tabakalanması konusunda henüz kesin tespitler bulunmamaktadır¹. *Pateranın* ele geçtiği buluntu topluluğunda mevcut keramikler ağırlıklı olarak Hellenistik Dönem'den olmakla birlikte Klasik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nden de buluntulara rastlandığından homojen bir buluntu topluluğundan söz edilememektedir².

Patera bir koçbaşı ile sonlanan silindirik bir sap ve ağız kenarı profilli bir kap kısmından oluşmaktadır (Lev.3-6)³. Silindirik biçimindeki sap, gövdenin alt kesimine iliştilmiştir. Sap bitiminde yer alan koçbaşı plastik olarak işlenmiş olup baş ve yüz detayları belirtilmiştir. Boynuz, göz çukurları, ağız ve burun gösterilmiştir. Koçbaşı figürünün bitiminde, üstte bir kısmı koçun boynuzları altında kalmış, kabartma olarak verilmiş iki halka ve hemen altında bir nokta dizisi sap silindirini çepeçevre sarmaktadır. Nokta dizisinden sonrası sütun gövdelerini andırır şekilde yiv ve çıkıntılar (arris) yapar. Bu sap tipi H. Nuber tarafından "kanelürlü sap" (kannelierte Griff) olarak adlandırılmıştır⁴. Kalıpta biçimlendirildiği anlaşılan sap kısmına yukardan bakıldığında yüzeydeki özensiz işçilik dikkat çekmektedir. Üst yüzeyde hamur kalıntıları bulunmaktadır.

1 Kossatz 1990, 54; ayrıntılı kazı raporu için bkz. Kleine, 1979, 111-159.

2 Karışık durumdaki buluntu topluluğunun önemli bölümü geç Hellenistik-erken İmparatorluk Dönemi keramiklerinden oluşmaktadır. Ayrıca, Klasik Dönem Siyah Firnis ve geç Antik Çağ'dan kırmızı astarlı masa servislerinin yanı sıra kaba günlük kullanım keramiklerinden oluşan buluntuları içeriyor.

3 Igl 2002, 83'te *patera* ile zaman zaman birbiri yerine kullanılan "*kasserole*" formu arasındaki farklılıkları detaylı bir biçimde anlatmaktadır. Ayrıca bu kap formu Almanca literatürde sıklıkla "*Griffschale*" (saplı kase) bkz. Mandel 1988, Mandel 2000. Zaman zaman "*Griffige Opferschale*" olarak da adlandırılmaktadır, bkz. Radnoti 1938; Nuber 1972; Rusu 1997, 326. Öte yandan söz konusu kavramlar sap formu ile ilgili bilgi vermemektedir. *Oinophoros* grubu kabartmalı olan örnekler "*Griffschale mit Medaillon*" (madalyonlu saplı kase) olarak adlandırılırlar. Bu nedenle Miletos *paterasına* metin içinde "hayvan başı saplı madalyonlu *patera*" nitelendirmesi tercih edilmiştir. Silindirik formda, içi boş kulplar "Flütlü kulp" olarak da adlandırılmaktadır, bkz. Yağcı, 1989, s. 19. Öte yandan Miletos *paterasında* kulbun içinin boş olup olmadığı belirsizdir.

4 Nuber 1972, 35.

Yüzeydeki dikey yivler ve koçbaşının üst yüzeyi düzensiz bir görünüme sahiptir. Kap kısmının içte ağız kenarı profillidir. Gövdenin iç tarafında tekrar bir profil yer alır. Bunun altında - gövdenin alt duvarında- etrafı kazınarak yapılmış kabartma nokta dizi bulunmaktadır (Lev. 6).

Açık pembemsi kahverengi (Munsell: 5YR 6/6- 6/8) hamur sert pişmiş ve ince elenmiştir. Mika, çok az kalker ve çok küçük taşçık içermektedir. Mat kırmızı astar (Munsell: 2.5 YR 6/8) ince bir tabaka şeklinde içte ve dışta tüm yüzeyi kaplamaktadır. Kabın dış yüzeyinde sap hizasının altına gelen kısımda astar olmadığı görülür. Dolayısıyla daldırma tekniği ile boyanmış olduğu anlaşılmaktadır.

1-Miletos *Paterası*'nın Tarihlemesi ve Üretim Yeri

Hayvan başı saplı metal *pateralar*, MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Karadeniz'in kuzey kıyıları, Makedonya ve Trakya Tümülüsleri'nde, mezar hediyeleri arasında yerini almıştır⁵. İlk olarak Augustus Dönemi'nde İtalya'ya ulaşmış ve buradan da batı eyaletlerine yayılmıştır⁶. MÖ 4. yüzyıl sonlarından itibaren bilinen pişmiş toprak örneklerin ise metal *patera* ları örnek aldığı bilinmektedir⁷. Capua'dan ele geçmiş olan Campana Müzesi'nde korunan ve MÖ 4. yüzyıl sonlarına tarihlenen kırmızı figürlü bir *patera*, bu tipin bilinen en erken örneklerindedir⁸. Öte yandan Capua *paterasını*, kırmızı figür tekniğinde bezenmiş olması ve sap bitimindeki koçbaşının işlenişindeki detayların farklılığı nedeniyle Miletos örneği ile tipolojik bakımdan karşılaştırmak mümkün değildir.

Miletos'ta bilinen bir diğer koçbaşı saplı pişmiş toprak *patera* Değirmentepe Nekropolü'ndeki bir oda mezardan bulunmuş olup, söz konusu parçanın kökeni ile ilgili bilgi bulunmamaktadır⁹. Öte yandan koçbaşındaki detayların oldukça yüzeysel bir biçimde gösterilmiş olması ve sap kısmının ince düz bir silindir şeklinde verilmiş olması nedeniyle çalışmanın konusunu oluşturan Miletos Güney Açması *paterasından* farklı bir kalıptan çıktığı anlaşılmaktadır.

5 Mandel 1988, 110, dn. 786. ayrıca Makedonya için bkz. Nuber, 1972, 35-36. lev. 1; Ch. I; Krauskopf, 1995, 81; Trakya için bkz. Makaronas 1963,194, Lev. 228g; Onurkan, 1988, 52-53.

6 Mandel 1988, 110, dn. 787.

7 Mandel 1988, 110; Krauskopf 1995,81.

8 Mingazzini 1969, lev. (1982) 9.11.

9 Akat İslam-Aslan 2015, 393, res. 3.

Kap formu, astar ve kil dokusu dikkate alındığında Güney Açması'ndan ele geçen *patera* Knidos üretimi *Oinophoros* Grubu'na sınıflandırılabilir. Atina Agorası'ndan ele geçmiş olan madalyonlu *pateranın* kâse kısmı tıpkı Miletos *paterasında* olduğu gibi kalınlaştırılmış üçgen dudaklı ve kavisli bir gövdeye sahiptir¹⁰. Gövdede dışta, ağız hizasında yatay bir yiv bulunmaktadır. Yine gövdenin iç yüzeyinde gövde alt duvarında etrafı kazınarak verilmiş olan nokta dizisi bulunmaktadır. İçi boş kulp silindir bir kesite sahiptir. Hayes'in Knidos Atölyesi'ne atfettiği örnek MS 1. yüzyıl sonlarına ve 2. yüzyıla tarihlenen bir buluntu kontekstinden ele geçmiştir¹¹. Analoji yapma imkânı sunan bir diğer örnek Knidos'ta kentin doğusundaki konut alanında tiyatronun üst kesimindeki stoa benzeri yapının kuzeybatı köşesinde yer alan, sarnıç dolgusundan ele geçen buluntular arasında yer almaktadır¹². Kap kısmı, form ve kap içinde yer alan halka dizisi göz önünde bulundurulduğunda yine aynı özellikleri göstermektedir. Kulp üzerinde de yine dikey yivlerin olduğu anlaşılmaktadır. MÖ 1.- MS 1. yüzyıl arasına tarihlenen bir buluntu topluluğundan ele geçmiştir¹³. Knidos'tan ele geçmiş olan hayvan başı saplı, kanelürlü silindir saplar da gerek koçbaşının işlenişi gerekse dikey kanelürlerin verilmiş biçimi dikkate alındığında Miletos *paterasının* bu kalıplarda yapılmış olabileceğini düşündürmektedir¹⁴. Miletos *paterasında* da görülen, kızıl-kahverengi kil ve mat ya da hafif parlak kızıl-kahve kırmızı arası, daldırma tekniği ile uygulanmış olan astar dokusu Knidos üretimi örneklerin büyük bir bölümünde rastlanan karakteristik özelliklerdir¹⁵.

Erken dönem araştırmalarında *Oinophoros* Grubu keramiklerinin Alexandria (İskenderiye) üretimi olduğu düşünülmüş olsa da¹⁶ ilk olarak M. P. Vauline kabartma tekniği ile yapılmış olan Knidos kandilleri ile olan benzerliğinden dolayı Knidos'ta üretim olduğunu tespit etmiştir¹⁷. Batı Anadolu'da bilinen iki büyük atölye Pergamon ve Knidos olmakla

10 Hayes 2008, res. 52, No 1629.

11 Hayes 2008, 107.

12 Kögler 2010, lev. 38, G 180. Knidos'tan ele geçen, bu tipte diğer örnekler için bkz. Doksanaltı 2000, 80, figür 3. 15; Pastutmaz 2009, Rsim 6, 6a.

13 Kögler 2010, 74-76. MÖ 70-MS 75 arasına tarihlemektedir.

14 Pastutmaz 2009, Resim 6 ve 6a.

15 Pastutmaz 2009, 46.

16 Heimberg 1976, 251, dn. 2.

17 Heimberg 1976, 253, dn. 10.

birlikte İmparatorluk Dönemi coğrafyasında Mısır ve İtalya başta olmak üzere farklı merkezlerde üretim olduğu bilinmektedir¹⁸. Miletos Güney Açması'ndan ele geçen örnek, H. Nuber'in tipolojisindeki Tip D (Hagenow) ve Tip E (Millingen)'ye yaklaşmakla birlikte birebir benzeri Nuber'in tipolojisinde yer almamaktadır¹⁹. U. Mandel'a göre Knidos üretimi *Oinophoros* Grubu hayvan başı saplı, madalyonlu *pateraların* tipolojik olarak Nuber'in tipolojisinde tam bir paralelinin bulunmayışı, örnek aldığı bronz *pateraların* Güney İtalya değil Batı Anadolu kökenli olması ile açıklanabilir²⁰. Öte yandan metal dokuyu örnek alarak üretilmiş olan kurşun sırlı kâseler Knidos *Oinophoros* Grubu'nda yer alan hayvan başı saplı madalyonlu kâselerin öncülü olmalıdır²¹. Nitekim Miletos paterasının form paralelleri arasında kurşun sırlı örnekler de yer alır. Kurşun sır tekniğinde üretilmiş olan kapların dış yüzeyleri ve ağız kesimleri yeşil; içleri ise sarı renkte bir sır tabakasıyla kaplanıyordu²². Yaklaşık olarak MÖ 50- MS 50 yılları arasında, Küçük Asya'da çok sayıda atölyenin bu teknikte üretim yaptığı bilinmektedir²³. Sardis Andron C ve Ephesos Yamaç Ev 2'den, MS 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen, Anadolu atölyelerine atfedilen kurşun sırlı diğer iki örnek de Miletos *paterası* ile form ve işleniş üslubu bakımından analogiye olanak sağlamaktadır²⁴.

Oinophoros Grubu keramiklerinin tarihlenmesiyle ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Araştırmalarda başlangıçta, üretimin MS 1. yüzyıldan önce başladığı tezi kabul görmüştür²⁵. Öte yandan Knidos kandillerinin (Bailey'e göre) ve buna paralel olarak *Oinophoros* Grubu'nun Flaviuslar Dönemi'nde üretildiği yönündeki görüşler ileri sürülse de MÖ 70 dolaylarından itibaren Knidos'ta canlı bir yerel keramik üretim endüstrisi olduğu kazı buluntuları ışığında bilinmektedir²⁶. Grubun en

18 Pergamon: Mandel 1988, 216-231.

19 Nuber 1972, 38 ve 44. Tip D, MÖ 1. yüzyıl sonları- MS 1. yüzyıl; Tip E, MS 1.- 4. yüzyıl.

20 Mandel 1988, 110.

21 Mandel 1988, 110, dn. 790 ve 791.

22 Gabelmann 1974, 261-262; Hochuli-Gysel 1977, 20; Rotroff – Oliver 2003, 169.

23 Greene 2007, 653.

24 Sardis Andron C paterası için bkz. Rotroff-Oliver 2003, 169; Ephesos örneği için bkz. Ladstätter 2014, 445.

25 Kenrick 1985, 336; Mandel 1988, 110- 11.

26 Mandel 2000, 57; Kögler 2004, 94- 104.

erken ortaya çıkan formu olan madalyonlu kâselerin madalyonlarında yer alan figürlü sahnelerin stil özelliklerinin ve tasvir edilen sahnelerdeki konuların İtalya'daki örneklerle karşılaştırılması sonucunda madalyonlu kâselerin en geç MÖ 1. yüzyılın 3. çeyreğinden itibaren üretiliyor olduğu düşünülmektedir²⁷. Sonuç olarak oluşturulan nispi kronolojiye göre *Oinophoros* Grubu'nun en erken örnekleri olan madalyonlu kâselerin MÖ 1. yüzyılda; daha geç üretimi başlamış olan konik lagynos ve silindirik amphoraların ise en geç MS 1. yüzyılın 3. çeyreğinde üretimi başlamış olmalıdır²⁸. Bu tipe ait madalyonlu kâselerin, 3. grup olarak sınıflandırılan geç dönem örneklerinin MS 2. yüzyıl sonu ile 3. yüzyıl ilk çeyreğine kadar üretimde olduğu bilinmektedir²⁹.

Sonuç olarak Atina Agorası ve Knidos sarnıç buluntuları kap formu bakımından; Knidos'ta kentin farklı yerlerinde ele geçmiş olan hayvan başlı saplar ise tipolojik bakımdan Miletos Güney Açması'ndan ele geçen *patera* ile birebir paralellik göstermektedir. Söz konusu örneklerin hamur ve astar özellikleri ile yakın benzerlikler de dikkate alınarak Miletos *paterasının* Knidos üretimi olduğu düşünülmektedir. *Pateranın* Güney Açması'nda, ele geçtiği buluntu topluluğu kronolojik bakımdan homojen olmamakla birlikte ağırlıklı olarak Geç Hellenistik ve Erken İmparatorluk Dönemi'nden buluntuları içermektedir. En yakın analogi yapmayı sağlayan Knidos ve Atina Agorası buluntuları ışığında MS 1.-2. yy'a tarihlenebilir.

2- *Oinophoros* Grubu ve Madalyonlu *Pateraların* Coğrafi Dağılımı

Kentin güneyindeki konut alanlarından ele geçmiş olan *patera* Miletos'ta tespit edilmiş olan Knidos üretimi *Oinophoros* Grubu'na ait bilinen ilk hayvan başı saplı pişmiş toprak *pateradır*. *Oinophoros* Grubu keramiklerin geniş bir coğrafyada talep gördüğü bilinmektedir.

27 Mandel 2000, 58-65.

28 Mandel 2000, 66.

29 Pastutmaz 2009, 51. Bu formun Knidos'ta üretimi 3. yüzyılın ilk çeyreğinde sona ermekle birlikte, geç İmparatorluk Dönemi'nde farklı keramik kategorilerinde üretimi devam etmiştir, bkz. Zahn 1909, s. 562; Carandini-Tortorella-Sagni, 1981, 63, lev. 28, No. 2,3; Carandini-Tortorici, 1981, s. 233, lev. 118, No.1. Konstantinus Dönemi'nde, Atina'daki çömlekçiler tarafından bu form beyaz boya bezemeli olarak üretilmiştir, bkz. Robinson, 1959, no. M 209-M 210; Hayes, 2008, s. 107; ayrıca yine bu dönemden kırmızı astarlı örnekler için bkz. Robinson, 1959, s. 103, lev. 71, no. M209; Tortorici, 1981, lev. 128 No. 3.

U. Heimberg'in haritasında *Oinophoros* Grubunun İmparatorluk Dönemi'nde Ege, Doğu Akdeniz, Karadeniz kıyıları başta olmak üzere Roma etkisindeki coğrafyada pek çok farklı yerde ele geçtiği görülür. Buluntuların en büyük çoğunluğu Batı Anadolu ve Adalar'dan gelmektedir. Ayrıca sırasıyla Mısır, Tunus ve Kuzey İtalya'dan da önemli miktarda ele geçmiştir³⁰. U Mandel'in çalışmasında incelenen Knidos üretimi toplam 384 parça *Oinophoros* Grubu'nun Batı Anadolu ve adalar başta olmak üzere Alexandria, Khersonessos, Chieti, Knossos gibi pek çok merkezden ele geçtiği görülür³¹. Knidos kökenli hayvan başı saplı, madalyonlu *pateraların* coğrafi dağılımı Lev.7'deki tabloda yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi en yoğun biçimde ele geçtikleri yer Knidos'tur. Adaları da içine alan Batı Anadolu toplamda en fazla sayıda temsil edildiği bölgeyi oluşturmaktadır. Bunu hemen Mısır izlemektedir.

Roma ile yakın ilişkiler içinde olan Knidos'ta İmparatorluk Dönemi kabartmalı kapları İtalya etkisiyle ortaya çıkmıştır³². Öte yandan Augustus-Tiberius Dönemi'nde atölyelerin ekonomik gücünün de zayıflamasıyla Pergamon ve İtalya prototiplerinin azalması ve bunun yerine atölyelerin yerel üretime hız vermeleri sonucu Knidos söz konusu iki kentten bağımsız olarak ihracatını canlandırmıştır³³. Knidos üretimi farklı keramik grupları İonia genelinde olduğu gibi Miletos'ta da talep görmüştür. Heroon III'te İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen bir buluntu kontekstinde ele geçen 40 parça ince keramikten 6 tanesi Knidos üretimidir³⁴. Ephesos; Miletos ve Priene başta olmak üzere Batı Anadolu'da pek çok kentte örnekleri bilinen çentik dekorlu kaplar³⁵, ince cidarlı kaplar³⁶, Π kulplu içki kapları³⁷ Knidos keramiklerinin söz konusu dönemde bölgede talep gördüğünü belgelemektedir.

30 Heimberg 1976, 254. Abb. 1.

31 Mandel 1988, 232-264; ayrıca bkz. Pastutmaz 2009, Harita 1.

32 Kögler 2005, 56. Ayrıca Knidos keramikleri üzerinde İtalya etkileri için bkz. Kögler 2004, 81-93.

33 Kögler 2005, 60.

34 Pülz 1987, 51, 52, Nos. 24-27, 30, 31.

35 Priene: Fenn 2016, 39, A90, A97, lev. 20; Ephesos: Dereboylu 2001, 39. lev. 19, no. 158, 159; Miletos örnekleri WB59 açması keramiklerinin incelendiği bir makale kapsamında yayına hazırlanmaktadır.

36 Milet örneği: Pülz 1987, 41, 52, Abb 12, No. 30; Şahin 2018, 350, M5; ele geçtiği merkezler için bkz. Doksanaltı 2006, 25, dn. 12.

37 Milet örneği: Pülz 1987 52, Abb 12, No. 31; ele geçtiği merkezler için bkz. Doksanaltı 2007, 12.

3-Arkeolojik Veriler Işığında Hayvan Başı Saplı Pişmiş Toprak *Pateraların* Kullanım Alanları

Antik kaynaklarda sunu kâseleri ve testiden oluşan ikili, genellikle sunu ritüelleri ile ilişkilendirilmektedir³⁸. Öte yandan yazılı kaynaklarda sunu kâselerinin sapı olup olmadığı, eğer var ise nasıl bezenmiş olduğu gibi detaylar genellikle belirsiz kaldığından, özel bir tipi temsil eden, sapı bir hayvan başı ile sonlanan *pateraların* kullanım alanları ile ilgili olarak arkeolojik buluntu topluluklarından ele geçen bulgular sayesinde bilgi sahibi olabilmekteyiz. Hayvan başı ile sonlanan silindirik saplı örneklerin öncülü kabul edebileceğimiz, sapı insan figürü şeklinde biçimlendirilmiş olan *pateralar* yine metal bir testicik ile birlikte iki parçalı bir set olarak MÖ 6. yüzyıl sonu ile -5. yüzyıl başlarında Melfi'de (Güney İtalya) mezarlarda ele geçmiştir³⁹. Pişmiş toprak örnekleri ise yine bu bölgedeki mezarlarda 100-150 yıl kadar sonra ortaya çıkmıştır⁴⁰. Bu ikili setin, testi içinde yer alan sıvının, saplı sunu kâsesi içine dökülmesi suretiyle mezar sunusu için ya da kremasyonda ateşi söndürmek için kullanılmış olduğu düşünülmektedir⁴¹. Pişmiş toprak örneklerin aynı zamanda MÖ 4. yüzyıl sonlarında Güney İtalya'da kırsal yerleşimlerde Dionysos Misterler kültüyle bağlantılı olarak, özel kültte kullanım gördükleri tespit edilmiştir⁴².

Yukarıda da belirtildiği gibi, sapı bir hayvan başı ile sonlanan madalyonlu *pateraların* en yoğun üretildiği dönem MÖ 1.-MS. 2. yüzyıl aralığıdır⁴³. Kap repertuarında bu tipte *pateraların* da içinde yer aldığı *Oinophoros* Grubu'nun, kapların üzerinde yer alan sahnelerin dönemin lahitleri üzerinde de görülmesi nedeniyle başlangıçta sadece mezarlarda kullanılmış oldukları düşünülmüştür. Öte yandan Knidos'ta

38 Nuber 1972, 96. İlyada'da hizmetkârın bir testi ve bir kâse ile geldiğini, böylece yaşlı Priamos'un duadan önce ellerini yıkadığını bildirilmektedir, bkz. Hom. Il. 24, 305; Vergilius, kurbanın iç organlarının *patera* içine konulduğunu ifade etmektedir, bkz. Verg. 5.775; Catilina suskun kalmalarını, sağlamak için, işbirlikçilerine *pateralar* içinde insan kanı ve şarap vererek yemin ettirir. Bir bedduanın ardından öncelikle kendisi, tıpkı kutsal ayinlerde olduğu gibi, bir yudum alır, bkz. Sall. Cat. 22,1.

39 Krauskopf 1995, 79, 81.

40 Krauskopf 1995,81.

41 Nuber 1972, 177.

42 Krauskopf 1995, 84.

43 Radnoti 1938, 87.

yerleşim alanlarında⁴⁴ ve Dionysos Terasında da⁴⁵ ele geçmiş olmaları bu varsayımı geçersiz hale getirmiştir. İmparatorluğun doğu eyaletlerinde mezarlardan bilinen örneklerin sayısı oldukça azdır⁴⁶. Nuber'in listelerinde yer alan toplam 40 pişmiş toprak *pateradan* mezarlardan ele geçen 20 tanesi İmparatorluğun Batı Eyaletlerinden gelmektedir⁴⁷. Lev. 8'de Nuber'den sonraki araştırmalarda bulunan hayvan başı saplı pişmiş toprak *pateraların* ele geçtikleri kentler ve buluntu noktaları yer almaktadır. Batı Anadolu'da ve Balkanlar'da mezarda kullanımının oldukça sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Aineia, Miletos/Değirmentepe ve Khersonessos hayvan başı saplı pişmiş toprak *pateranın* mezar buluntusu olarak tespit edildiği merkezlerdir. Aineia *paterası*, İmparatorluk Dönemi'nden bir tümülüs mezarda pişmiş toprak bir testicik ile ele geçmiştir⁴⁸. Miletos Değirmentepe Tümülüsü *patera* sının bulunduğu mezar odası aynı zamanda adak levhaları, pişmiş toprak kandiller (Artemis, Eros tasvirli), cam *unguentarium* gibi buluntuları da içermektedir⁴⁹. Söz konusu buluntular Değirmentepe *paterasının*, mezar hediyesi olarak bırakılmış olan, kütle bağlantılı teçhizatın bir parçası olabileceğini düşündürmektedir.

Pişmiş toprak örneklerden farklı olarak hayvan başı saplı metal *pateralar* İmparatorluk Dönemi'nde, İmparatorluğun doğu eyaletlerinde, özellikle Makedonya ve Trakya Tümülüsleri'nde, mezar hediyesi repertuarının değişmez bir parçasıdır⁵⁰. Nuber'den sonra yapılan araştırmalarda Trakya ve Makedonya'daki tümülüs mezarlardan ele geçen buluntuların envanteri Lev. 9'da yer almaktadır. Buna göre ele geçen buluntular arasında metal şölen kapları, libasyon için kullanılan *omphalos* kâse- testi ikilisi ve bunun yanı sıra hayvan başı saplı *patera* ve testi ikilisi de yer alır⁵¹. Mezarlarda saplı *patera* testi ikilisi dışında

44 Kögler 2010, Lev. 38, G176-180.

45 Pastutmaz 2009, 55; Doksanaltı 2000, 14-16,b.

46 Mandel 1988, 110.

47 Nuber 1972, 211-212 (İspanya, Fransa); 213-215 (Hollanda, Almanya).

48 Vokotopoulou 1990, 59-61 Nos. 12-13 Abb. 26.27 Taf. 34

49 Akat İslam-Aslan 2015, 379-381, 393, res. 2,3. Troia Athena Tapınağı buluntuları ışığında, adak levhalarının tapım sırasında kullanıldığı, kült törenlerine gelenlere hediye olarak verildiği bilinmektedir. Bkz. Kossatz- Henninger 1977, 172. Kandiller de kült sunularında sıklıkla yer almaktadır. Bkz. Barrett 2015, 406'da dn. 45.

50 Nuber'in incelediği örneklerin yarısından fazlası mezarlardan ele geçmiştir, bkz. Nuber 1972, 210-220.

51 Vize A ve Vize B, Umurca B1, Umurca B2 ve Uzun Hacı tümülüsleri için bkz. Onurkan

libasyon için kullanılan *omphalos* kase- testi ikilisinin de yer alıyor olması saplı *pateranın*, sunu dışında farklı bir kullanım fonksiyonu olduğunu düşündürmektedir⁵². Aynı zamanda yine Lev.9'daki tabloda da görüldüğü gibi bazı mezarlarda saplı *patera* ve testi ikilisinin malzemesi de diğer metal kaplardan farklı olarak bronzdur ve yine bu ikili mezar içinde libasyon kaplarından farklı bir yere koyulmuştur. Dolayısıyla söz konusu tümülüs mezarlarda ele geçen saplı *patera* -testi ikilisi *symposion* ya da sunu öncesi/ sonrası el yıkama ritüeli ile ilişkili olmalıdır⁵³.

Lev. 8'deki tabloda görüldüğü gibi Miletos *paterası* ve MÖ 1.-MS 2. yüzyıla tarihlenen Batı Anadolu kökenli diğer pişmiş toprak paralellerinin dikkate değer bir bölümü konut yapılarında, genellikle kült teçhizatı ile birlikte karşımıza çıkmaktadır. Ephesos Yamaç Ev 2'de 1 No'lu konut birimindeki peristilli avluda bu tipte bir *pateranın* ele geçtiği MÖ 1. yüzyıla tarihlenen kontekst aynı zamanda *arula*, *thymiaterion* ve Zeus, Athena ve Tykhe'ye ait terrakotta figürinleri de içermektedir⁵⁴. Ephesos'tan bir diğer paraleli ise Yamaç Ev 2, 6 No'lu konut biriminde, çok sayıda ekhinus kase, kandil, Megara Kasesi ve ince cidarlı küçük içki kaplarıyla bir arada bulunmuştur⁵⁵. Knidos'tan bilinen bir örnek de kentin doğusundaki konut alanından bir sarnıç buluntusudur⁵⁶. Buluntu topluluğu aynı zamanda insan başı ve tiyatro maskı kabartmalı kaplar, koyun biçiminde bir sunu kabı, pişmiş toprak bir *thymiaterion* ve çok sayıda Knidos üretimi erken İmparatorluk Dönemi kandilini de içermektedir⁵⁷. Pişmiş toprak, silindir saplı *pateraların* ev kültüründe kullanımı Dacia (Romanya) Bölgesi'ndeki kentlerde özel konutlardan ele geçen örnekleri geldikleri buluntu toplulukları göz önüne alınarak, ev kültüründe ve özellikle de içki sunularında kullanılmış oldukları anlaşılmıştır⁵⁸. Aynı zamanda V. Rusu, bölgede MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen depo yapılarından ele geçen, bir kısmının sapı tanrı/ tanrıça başı ile biten örnekleri de ev kültürü ile ilişkilendirmektedir (Lev.

1988, lev. 26-30; Karaevli Tümülüsü için bkz. Koçel Erdem, 2009, ss. 215, 225, Dwg. 7.

52 Jantzen 1958, 114, dn 19; Nuber 1972, 33.

53 Onurkan 1988, 8; sikkeler üzerindeki tasvirler ve mezar envanterleri de bu görüşü destekler: Nuber 1972, 97.

54 Ladstätter 2010, Pl. 246-247.

55 Waldner- Ladstätter 2014, K374.

56 Kögler 2010, 544.

57 Kögler 2010, 544, Lev. 40, G206; age. lev. 38-43.

58 Rusu 1997, 334.

8)⁵⁹. Atina Agorası ve Antiokheia'da, konut yapılarından bilinen bazı pişmiş toprak örnekler ise masa servisleri ve diğer günlük kullanım keramiklerinin ağırlıkta olduğu arkeolojik buluntu topluluklarından gelmektedir⁶⁰. Bu da pratikte içki içmeye uygun olmayan silindir saplı *pateranın*, yemek öncesi ya da sonrası el yıkama ritüelinde kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Duvar resimleri ve kabartmalarda yer alan symposion sahnelerinde, yine bir testi ile birlikte, konum olarak yeme içme amaçlı kullanılan masa servislerinin arkasında⁶¹ ya da servis masasının alt tablasında⁶² tasvir edilmiş olmaları da bu görüşü desteklemektedir⁶³.

Pişmiş toprak hayvan başı saplı *pateralar* tapınak ve kutsal alanlarda istisnai olarak ele geçmiştir. Batı Anadolu'dan bilinen bir örnek Knidos'ta Dionysos Stoası'ndan da ele geçmiştir⁶⁴. Romanya/ Apulum'da Liber Pater Kutsal Alanı'nda bir kült çukurundan ele geçen buluntular arasında yer almaktadır⁶⁵. Benzer şekilde metal *pateraların* da kutsal alanlarda kullanımını sınırlı olduğu görülmektedir⁶⁶.

Bazı saplı pişmiş toprak *pateraların* ise buluntu yerleri ve ele geçtikleri kontekt nedeniyle, ne amaçla kullanıldığı kesin olarak anlaşılamamaktadır. Smyrna Agorası'ndan ele geçmiş olan silindir saplı aslan başı kabartması ile sonlanan *pateranın*, Agorada yer alan sunaklarda sunu ritüelleri için kullanılmış olması ya da satışa çıkarılmış olması gibi ihtimaller söz konusu olabilir⁶⁷.

4- Miletos *Paterasının* Kullanım Alanı Üzerine Düşünceler

Yukarda da belirtildiği gibi Miletos *paterası* kentin güneyinde konut yapılarının bulunduğu alandan mozaikli mekânı sınırlandıran duvarın dış sınırından bulunmuştur⁶⁸. Kapalı bir kontekt söz konusu olmamakla

59 Rusu 1997, 334, 367.

60 Antiokheia: Waage 1948,41, Fig. 24, No. 11; Atina: Hayes 2008, No. 1626; Robinson 1959, 103, M209, M210.

61 Gallia Belgica'dan Neumagener mezar stelinde, bkz. Nuber 1972, 85, dn. 472

62 Nuber 1972, 86.

63 Jantzen 1958, 114, ve dn. 19; Nuber 1972, 33.

64 Doksanaltı 2000, 80, No. 15; Mandel 2000, 60.

65 Rusu 1997, 334.

66 Egyed ve Terracina (Jupiter Anxur Tapınağı) örnekleri için bkz. Nuber 1972, 90.

67 Ersoy 2018, 92.

68 Kossatz 1990, 52-54.

birlikte mevcut buluntular ağırlıklı olarak günlük kullanıma yönelik masa servislerinden oluştuğundan, *pateranın* tespit edildiği buluntu topluluğunun konut yapısının Geç Hellenistik- Erken İmparatorluk Dönemi'ne ait olduğu düşünülmektedir. Miletos'ta kent'in farklı kesimlerinde ele geçmiş olan ev kullanımına yönelik sunaklar, pişmiş toprak figürinler ışığında, kentte söz konusu dönemde Zeus Labraundos, Harpokrates, Helios ve Sarapis'i de içeren çok sayıda yabancı ya da yerel tanrının evlerde tapımı olduğu bilinmektedir⁶⁹. Yine aynı tarihlerden ev tapımına işaret eden bulgular Ionia'da diğer kentlerde de saptanmıştır. Priene'de pişmiş toprak *arula* ile birlikte bulunan çok sayıda pişmiş toprak Demeter, Aphrodite, Eros ve Dionysos figürünü bu duruma işaret etmektedir⁷⁰. A. Ersoy, Smyrna'da konut alanında ele geçmiş olan *thymiaterion* ve *arulayı* konutun *larariumu* ile ilişkilendirmektedir⁷¹. Aynı zamanda Ephesos'ta yukarıda değinilen silindir saplı *pateraların* belirlendiği konut birimleri dışında, Yamaç Ev 2'de, 4 numaralı konut biriminde de ev tapımı olduğuna işaret eden buluntular arasında üç adet *thymiaterion* bulunmaktadır⁷². Yine Thera'da buluntu topluluklarında *arulalara* rastlanmıştır⁷³. Miletos ve Ionia genelinde ev kültü pratiğinin oluşu ve paralel örneklerinin konut yapılarında, ev kültüründe kullanılan teçhizat ile bir arada ele geçmiş olması Miletos *paterasının* da ev kültüründe kullanım görmüş olabileceğini düşündürmektedir. Öte yandan bir ikinci olasılık ise yemek öncesi ya da sonrası temizlik ritüellerinde kullanılmış olduğudur.

Sonuç

Özel bir tipi temsil eden Miletos *paterasının* paralelleri *Oinophoros* Grubu'nda yer alan hayvan başı saplı madalyonlu kâselerdir. Kabın formu ve sapın tipolojisi yanı sıra hamur ve astar özellikleri göz önünde bulundurularak Miletos *paterasının* Knidos üretimi *Oinophoros* Grubu'na ait olduğu düşünülmektedir. Karşılaştırma yapmaya olanak veren örnekler Batı Anadolu'da ve Atina'da MS 1.-2. yüzyıl arasına tarihlenen farklı buluntu topluluklarından gelmektedir. Söz konusu

69 Nilsson 1954, 80.

70 Hoepfner- Schwandner 1994, 219.

71 Ersoy 2018, 94-95.

72 Ladstätter 2005, Lev. 225-227.

73 von Gärtringen-Wilski- Dörpfeld 1904, 154, 166-174.

tipte bir diğer örnek Miletos'ta Değirmentepe Tümülüsü'nde bulunmuş olmakla birlikte Güney Açmasından ele geçmiş olan *patera*, bu tipin kentte bilinen tek Knidos üretimi örneğidir. Knidos üretimi *Oinophoros* Grubu madalyonlu *pateralar* Batı Anadolu'daki kentler, Alexandria, Karadeniz'in kuzey kıyılarında Pantikapeum ve Khersonessos başta olmak üzere farklı merkezlerde tespit edilmişlerdir. Miletos'ta ele geçen ince cidarlı kaplar, çentik dekorlu ve Π kulplu kâseler gibi diğer ince keramik kategorilerinden örneklerin de göstermiş olduğu gibi Knidos üretimi keramikler kentte İmparatorluk Dönemi'nde talep görmüştür.

Hayvan başı saplı metal *pateraların* aksine, İmparatorluk Dönemi'nde *Oinophoros* Grubu *pateraların*, mezar hediyesi olarak kullanımı son derece sınırlıdır. Ionia Bölgesi genelinde sadece Miletos Değirmentepe Tümülüsü'nde tespit edilmiştir. Yine *Oinophoros* Grubu *pateraların*; İmparatorluk Dönemi'nde tapınak ve kutsal alanlarda da nadir olarak ele geçtiği görülür. Batı Anadolu'da bilinen tek örnek Knidos'taki Dionysos Stoası'ndan bulunmuştur. Öte yandan hayvan başı saplı metal *pateraların* da kutsal alanlarda kullanımı oldukça sınırlıdır. *Oinophoros* Grubu *pateraların* kullanım alanları coğrafi bölgelere göre değişkenlik göstermektedir. Batı Anadolu'da ve Balkanlar'da ev kültüründeki fonksiyonu ön plana çıkmaktadır. Miletos *paterasının* konut yapısından ele geçmiş olması ve kentte ev tapımının olduğunu gösteren bulgulara rastlanmış olması, çalışma kapsamında incelenen *pateranın* da ev tapımı için kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Levha 1. S68 Açmasının Kentteki Konumu (Harita: Niewöhner 2015, 182, res.1).

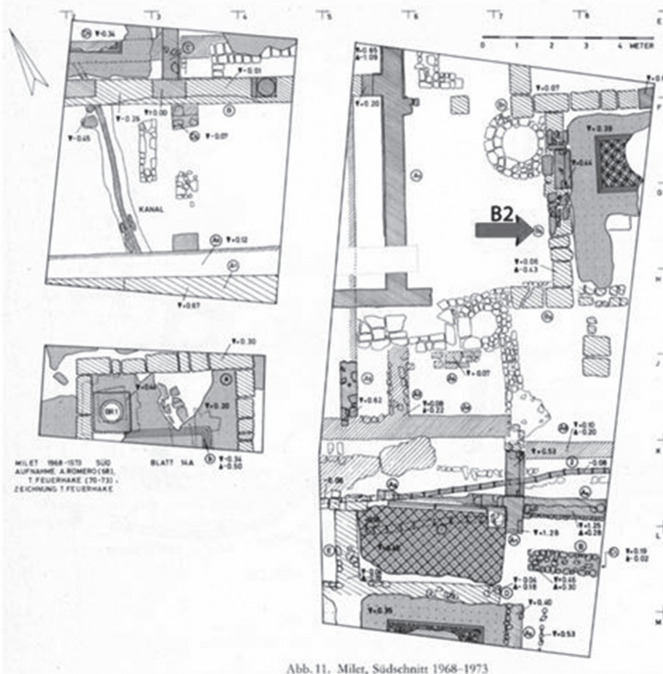
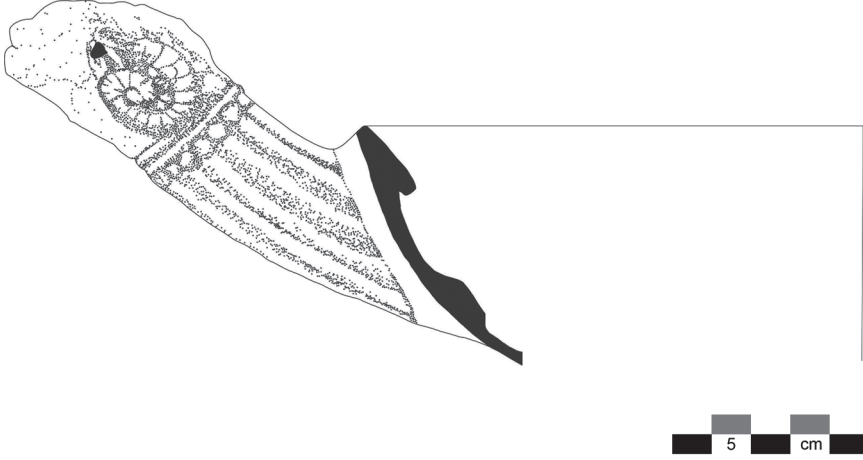
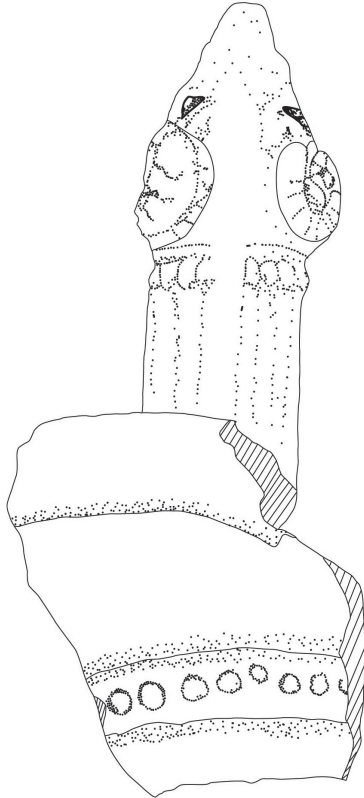

Abb. 11. Milet, Südschnitt 1968-1973

Levha 2. Pataranın S68 Açmasında ele geçtiği buluntu topluluğunun konumu (Plan: Kleine 1979,130, res. 11).

Levha 3. S68 Açmasından ele geçen koç başı saplı pateranın profil çizimi
(Çizim: S. Dedeğa).

Levha 4. S68 Açmasından ele geçen koç başı saplı pateranın yukardan görünümü
(Çizim: S. Dedeğa).

Levha 5. S68 Açmasından ele geçen koç başı saplı pateranın profilden fotoğrafı (Foto: R. Şahin).

Levha 6. S68 Açmasından ele geçen koç başı saplı pateranın yukardan fotoğrafı (Foto: R. Şahin).

Buluntu Yeri	Miktar	Buluntu Yeri	Miktar
Knidos	* * * + + + + + + + + + +	Miletos	+ +
Alexandreia	* * * * * * * *	Ephesos	+ +
Mısır	* *	Atina	+ + + + +
Aqueila	* *	Korinth	+ +
Chieti	*	Thasos	x
Pantikapeium	+ +	Samos	x x
Khersonessos	*	Knossos	*

* U. Mandel'in 1988 yılında oluşturduğu listede yer alan, Knidos üretimi hayvan başı saplı, madalyonlu pateralar (Mandel 1988, 232-264, listedeki buluntu yeri belli olmayan 10 patera bu tabloda yer almamaktadır).

+ U. Mandel'in çalışmasından sonraki yıllarda ele geçen Knidos üretimi saplı pateralar (Ephesos: Ladstätter 2010, Pl. 246-247; Waldner- Ladstätter 2014, K374; Knidos: Kögler 2010; Doksanaltı 2000, 80, figür 3. 15.; Pastutmaz 2009, 48 dn. 168, Mandel 2000, 61, 8a-b; Atina Agorası: Hayes 2008, No. 1626-1630; Pantikapæum: Zhuravlev 2002, 284, Fig. 29; Korinth: Slane 1990, 38-39, No.67-68, Lev. 6; Adamsheck 1979, 66-9, Lev. 21).

x Bilinen diğer Knidos üretimi saplı pateralar (Thasos: Deshayes 1952, 251-77; Samos: Homann-Wedeking 1968, lev. 633, 500-501).

Levha 7. Knidos üretimi Pateraların ele geçtiği merkezlere göre dağılımı.

Buluntu Yeri	Konut	Agora	Gymnasium	Kent, kırsal	Nekropol	Depo	Amphitiyatro	Kutsal Alan	Resmi konut	Atölye	Belirsiz
Miletos (1Kn)	*				*						
Ephesos (1Kn) (1 LG)	**										
Knidos (Kn)	*****		*					*			*
Smyrna		*									
Atina Agorası I (Kn)	*	****									
Atina Agorası II MS. 4. yüzyıl başları	**										
Sardis (LG)	*										
Pantikapeum (Kn)					+						**
Khersonessos (Kn)					*						
Aineia					*						
Antiokeia	*										
Dacia (genel) MS 2.-3. yüzyıl				*****		*****	**	*	**	**	*****

Pişmiş toprak, hayvan başı saplı pateraların ele geçtikleri kentler ve buluntu yerleri. Knidos üretimi olanlar (Kn) olarak belirtilmiştir. Kuşun sırlı örnekler (LG) olarak belirtilmiştir. Aksi belirtilmediği sürece pateralar MS 1.-2. yüzyıla tarihlenmektedir (Miletos mezar buluntusu: Akat İslam-Aslan 2015; Ephesos: Ladstätter 2010, Pl. 246-247; Waldner- Ladstätter 2014, K374; Knidos: Kögler 2010, Lev. 38, G176-180; Doksanaltı 2000, 80, fig. 3, No. 15; Mandel 2000, 61, 8a-b; Mandel 1988, K96; Smyrna: Ersoy 2018, 92; Atina Agorası I: Hayes 2008; Atina Agorası II: Robinson 1959; Sardis: Rotroff- Oliver 2003, 169; Pantikapæum: Zhuravlev 2002, 284, Fig 29; Khersonessos: Mandel 1988, K94; Aineia: Vokotopoulou 1990, 59-61 Nos. 12-13 Abb. 26.27 Taf. 34; Antiokeia: Waage 1948,41, Fig. 24, No. 11; Dacia: Rusu 1997.

Levha 8. Pişmiş toprak hayvan başı saplı pateraların ele geçtiği kentler ve buluntu yerlerine göre dağılımı.

BULUNTULAR	Vergina	Naip	Karaevli	Vize A	Vize B	Umurca B1	Umurca B2	Uzun Hacı Tümülüsü	Priene
Metal Patara ve Testicik	*(Br) DKA	*(Br)	*	*(Br) DKA	*	*(Br) DKA	*(Br)	*	*+3 patara
Lenger	-	-	-	*	*		*	*	
Lekane	*	*	-	*	-	-	-	-	
Simplum& Süzgeç	*	*	-	Simpulum	-	-	-	-	
Situla	*	-	-	*	-	-	-	-	
Masa Servisleri	*	*	*	*	-	*	*	*	
Unguentarium ve Yağ Şişsesi	*	*	***	-	*	-	**	-	*****
Urne	*	*	*	-	-	-	-	-	
Kandil/Kandelabrum	-	-	-	*	*	-	*	*	* tütsü kabı
Altın Lundula, Çelenk ve süs eşyası	Çelenk	Çelenk	Lundula, Çelenk	Çelenk.	Çelenk,	-	-	Çelenk	
Meslek, cinsiyet ve yaşla ilintili ve diğer	*	*	*	*	*	*	*	*	1 sikke

Metal, hayvan başı kulplu pateraların Makedonya ve Trakya'da ele geçtiği mezarların genel buluntu envanteri. Tabloda yer alan veriler aşağıda belirtilen kaynaklardan alınmıştır:
 Vergina: Andronicos 1984, 198-199; Naip: Delemen 2006, 256-268; Karaevli: Koçel Erdem 2009, 212-235; Vize A: Onurkan 1988, 5-7; Vize B: Onurkan 1988, 8; Umurca B1: Onurkan 1988, 11; Umurca B2: Onurkan 1988, 13; Uzun Hacı: Onurkan 1988, 15-16.

Br: Bronz

DKA: Mezar içinde, mezar hediyesi olarak bırakılmış diğer masa servisleri ve sunu kaplarından ayrı konumda

Levha 9. Makedonya ve Trakya'da metal hayvan başı saplı pateraların ele geçtiği mezarların buluntu envanteri.

Eski Çağ Kaynakları

Hom. II.

Homeros, Ilias, Çev. A. Erhat, A. Kadir. 12. Basım, Can Yayınları, İstanbul, 1992.

Sall. Cat.

Sallust, Conspiracy of Catiline. Rev. J. S. Watson, Harper & Brothers, New York, 1899.

Verg.

Vergilius, "P. Vergili Maronis Opera: The Works of Virgil". Çev. J. Conington, H. Nettleship, Whittaker & Co, London, 1876.

Kaynakça

Adamsheck 1979

Adamsheck, B. Eastern Port of Corinth. The Pottery. Kenchreai, 4, E.J. Brill, Leiden.

Akat İslam-Aslan 2015

Akat İslam, H- Aslan, A. "Milet Nekropolü, Değirmentepe Mevkii Kazı Çalışmaları (2012-2013)", MüzeKK,23, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları Ankara, 377-396.

Andronicos 1984

Andronicos, M. Vergina: The Royal Tombs and the Ancient City, Ekdotike Athenon, Atina.

Barrett 2015

Barrett, C. E. "Terracotta Figurines and the Archaeology of Ritual: Domestic Cult in Greco-Roman Egypt", Figurines Grecques en Contexte Présence Muette dans le Sanctuaire, la Tombe et la Maison, Ed. S. Huysecom- H.A. Müller, Presses Universitaires du Septentrion, Lille, 401-419.

Carandini- Tortorella- Sagni 1981

Carandini, A.- Tortorella, S.- Sagni, L. "Ceramica Africana", EAA, Atlante delle Forme Ceramiche I: Ceramica fine romana nel bacino Mediterraneo (Medio e Tardo Impero), Istituto Della Enciclopedia Italiana, Roma, 9-183.

Carandini- Tortorici 1981

Carandini, A.- Tortorici, E. "Ceramica Microasiatica", EAA, Atlante delle Forme Ceramiche I: Ceramica fine romana nel bacino Mediterraneo (Medio e Tardo Impero), Istituto Della Enciclopedia Italiana, Roma, 229-233.

Delemen 2006

Delemen, İ. "An Unplundered Chamber Tomb on Ganos Mountain in Southeastern Thrace", AJA, 110 (2), 251-273.

Dereboyly 2001

Dereboyly, E. "Weissgrundige Keramik und Hellenistische Reliefbecher aus dem Hanghaus 2 in Ephesos", Ed. F. Krinzing, Studien zur Hellenistischen Keramik in Ephesos, ÖJh.Ergänzungshefte, 2, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana, 21-42.

Deshayes 1952

Deshayes, J. "Cronique des fouilles en 1951. Thasos", BCH, 76, 251-77.

Doksanaltı 2000

Doksanaltı, E. "Die Keramikfunde aus den Arealen Z1 und Y1 der Dionysos-Stoa in Knidos", ReiCretActa, 36, 75-82.

Doksanaltı 2006

Doksanaltı, E. "Kap Krio Buluntuları Işığında Knidos 'İnce Cidarlı Seramiği". İDOL, 8/31, 24-31.

Doksanaltı 2007

Doksanaltı, E. "Knidos- Kap Krio Çalışmalarında Bulunan Sarnıç Buluntuları -II Kulplu Kaseler", İDOL, 9/34, 8-14.

Ersoy 2018

Ersoy, A. "Bazı Arkeolojik Buluntu Örnekleri Üzerinden Antik Smyrna/İzmir'de İnançlar", Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5/1, 89-107.

Fenn 2008

Fenn, N. "Thin-Walled Pottery from an Early Imperial Complex at Priene/Ionia", ReiCretActa, 40, 249-254.

Fenn 2016

Fenn, N. Späthellenistische und Frühkaiserzeitliche Keramik aus Priene: Untersuchungen zu Herkunft und Produktion, Reichert Verlag, Wiesbaden.

Gabelmann 1974

Gabelmann, H. "Zur Hellenistisch-Römischen Bleiglasurkeramik in Kleinasien", ldl, 89, 1974, 260-307.

Greene 2007

Greene, K. "Late Hellenistic and Early Roman Invention and Innovation: The Case of Lead Glazed Pottery", AJA, 111/4, 653-671.

Hayes 2008

Hayes, J. W. Roman Pottery: Fine Ware Imports, Agora, 32, The American School of Classical Studies at Athens, Princeton, N.J.

Heimberg 1976

Heimberg, U. "Oinophoren: zur kaiserzeitlichen Reliefkeramik", *JdI*, 91, 1976, 251-290.

Hilgers 1969

Hilgers, W. Lateinische Gefäßnamen: Bezeichnungen, Funktion und Form Römischer Gefäße nach den Antiken Schriftquellen, Rheinland-Verlag, Düsseldorf.

Hochuli-Gysel 1977

Hochuli-Gysel, A. Kleinasiatische Glasierte Reliefkeramik (50 v. Chr. bis 50 n. Chr.) und ihre oberitalischen Nachahmungen, *ActaBernensia*, 7, Stämpfli Verlag, Bern.

Hoepfner- Schwandner 1994

Hoepfner, W.- Schwandner, E.L. Haus und Stadt im Klassischen Griechenland, Deutscher Kunstverlag, München.

Homann-Wedeking 1968

Homann-Wedeking E. "Samos", *Deltion*, 20, 500-501.

Hurschmann 2012

Hurschmann, R. Hamburg, Museum Fur Kunst und Gewerbe, 2, CVA, Deutschland, 91, Verlag C.H. Beck, München.

Igl 2002

Igl, R. "Eine römische Silberkasserolle aus Wieselburg an der Erlauf, Niederösterreich, mit Exkursen zu Form und Funktion von römischem Silber und Bronzegehirr (Kelle, Sieb, Kasserolle)", *AAustr*, 86, 83-115.

Jantzen 1958

Jantzen, U. Griechische Griff-Phialen, *BWPr*, 114, De Gruyter, Berlin.

Kleine 1979

Kleine, J. "Bericht über die Arbeiten im Südschnitt an der Hellenistischen Stadtmauer, 1968-1973", *IstMitt*, 29, 111-159.

Koçel Erdem 2009

Koçel Erdem, Z. "Finds from a Plundered Tumulus at Karaevli, Tekirdağ in Turkish Thrace", *Anatolia Antiqua*, 17, 209-238.

Kossatz 1990

Kossatz, A. U. Die megarischen Becher, *Milet*, 1, De Gruyter, Berlin.

Kossatz- Henninger 1977

Kossatz, A. U. – Henninger F.J. "Zwei Hellenistische Gräber Der Milesischen Nekropole", *IstMitt*, 27, 175-193.

Kögler 2004

Kögler, P. "Italische Einflüsse in der knidischen Keramik der frühen Kaiserzeit", Ed. J. Poblome - P. Talloen - R. Brulet - M. Waelkens, *The chronological framework and trade patterns, Early Italian Sigillata, BABesch Suppl. 10*, Leuven, 81-93.

Kögler 2005

Kögler, P. "Import, export, imitation. Trade and the economic power of late Hellenistic and early Imperial Knidos according to the fine pottery", Ed. P. Pedersen, *Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late Antiquity: The Ceramic Evidence, Halicarnassian Studies, 3*, University Press of Southern Denmark, Odense, 50-62.

Kögler 2010

Kögler, P. *Feinkeramik aus Knidos. Vom Mittleren Hellenismus bis in die Mittlere Kaiserzeit*, Reichert Verlag, Wiesbaden.

Krauskopf 1984

Krauskopf, I. "Terrakotta-Imitationen der Bronzekannen der Form Beazley VI in Athen, Westgriechenland und Etrurien", *Ancient Greek and Related Pottery, Proceedings of the International Vase Symposium Amsterdam, 12-15.4. 1984*, Amsterdam, 83-87.

Krauskopf 1995

Krauskopf, I. "Überlegungen zur Zeitlichen Diskrepanz zwischen Metallgefäßen und ihren Nachbildungen in Ton", *Vaisselle Métallique, Vaisselle Céramique: Productions, Usage et Valeurs en Étrurie, REA, 97, 1/2*, 77- 87.

Ladstätter 2005

Ladstätter, S. "Keramik", Ed. H. Thür, *Hanghaus 2 in Ephesos: Die Wohneinheit 4, Baubefund, Ausstattung, Funde, FiE, VIII/6*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 230-358.

Ladstätter 2010

Ladstätter, S. "Keramik", Ed. F. Krinzinger, *Hanghaus 2 in Ephesos: Die Wohneinheiten 1 und 2: Baubefund, Ausstattung, Funde, FiE, VIII/8*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 530-587.

Lusingh Scheurleer 1931

Lusingh Scheurleer, C.W. *Musée Scheurleer (La Haye), 2, CVA:Pays-Bas 2: Librairie Ancienne Honoré Champion, Paris.*

Makaronas 1963

Makaronas, C. I. "Τάφοι παρα το Δερβενι Θεσσαλονίκης", *ADelt B, 18*, 193-196.

Mandel 1988

Mandel, U. Kleinasiatische Reliefkeramik der Mittleren Kaiserzeit. Die Oinophoren Gruppe und Verwandtes, PF,5, De Gruyter, Berlin.

Mandel 2000

Mandel, U. "Die Frühe Produktion der Sog. Oinophorenware-Werkstätten von Knidos", *ReiCretActa*, 36,57-68.

Mingazzini 1969

Mingazzini, P. Capua, Museo du Campano, 4, CVA: Italia, 44, L'erma Di Bretschneider, Roma.

Niewöhner 2015

Niewöhner, P. "Der Bischofsspalast von Milet. Spätrömisches Peristylhaus und Frühbyzantinische Residenz". *AA*, 2015/2, 181-273.

Nilsson 1954

Nilsson, M. "Roman and Greek Domestic Cult", *OpRom*, 1, 77- 85.

Nuber 1972

Nuber, H. U. "Kanne und Griffschale", *BerRGK*, 53,1-232.

Onurkan 1988

Onurkan, S. Doğu Trakya Tümüsleri Maden Eserleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VI, Ankara.

Pastutmaz 2009

Pastutmaz, D. Knidos Üretimi Kabartmalı Seramikler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2009.

Pinkwart 1972

Pinkwart, D. "Hellenistisch-Römische, Bleiglasurkeramik aus Pergamon", *Ed. E. Boehringer*, PF, 1, 140-163.

Pülz 1987

Pülz S. "Zwei Keramikkomplexe aus dem Heroon III", *IstMitt*, 37, 34-69.

Radnóti 1938

Radnóti, A. Die Römischen Bronzegefäße von Pannonien, *Dissertationes Pannonicae*, II, 6, Leipzig.

Robinson 1959

Robinson, H. S. *Pottery of the Roman Period: Chronology*, Agora, 5. The American School of Classical Studies at Athens, Princeton N.J.

Rotroff-Oliver 2003

Rotroff, S.I. – Oliver, A. Jr. *The Hellenistic Pottery from Sardis: the finds through 1994*, Sardis, 12, Harvard University Press, Cambridge MA.

Rusu 1997

Miletos'tan (Ionia) Koç Başı Saplı Bir *Patera*

Rusu, V. "Griffe Keramischer *Patera* aus dem Römischen Dakien", *ActaMusNapoca*, 34/1, 325-388.

Slane 1990

Slane, K.W., *The Sanctuary of Demeter and Kore: The Roman pottery and lamps, Corinth, 18, 2*; American School of Classical Studies at Athens, Princeton, N.J.

Şahin 2018

Şahin, R. "Miletos'tan Ele Geçen İnce Cidarlı Keramikler ve Üretim Yerleri Sorunu", *MJH*, 2018, 8/1, 335-353.

Tortorici 1981.

Tortorici, E. "Ceramica Greca", *EAA: Atlante delle Forme Ceramiche I: Ceramica fine romana nel bacino Mediterraneo (Medio e Tardo Impero)*, Istituto Della Enciclopedia Italiana, Roma, 251-256.

Vokotopoulou 1990

Vokotopoulou, I. *Οταφικοι τύμβοι της Αιρείας*, *Ekdosē tou Tameiou Archaialogikōn Porōn kai Apallotriōseōn*, Athen.

von Gärtringen- Wilski- Dörpfeld 1904

von Gärtringen, H.- Wilski, P.- Dörpfeld, W. *Vermessungen und Ausgrabungen in den Jahren 1895-1902, Thera, 3*, Reimer, Berlin.

Waage 1948

Waage, O. "Hellenistic and Roman Tableware of Syria", Ed. O. Waage, C. Howard, *Antioch on the Orontes I: Ceramics and Islamic Coins*, Princeton University Press, Princeton, 1-60.

Waldner- Ladstätter 2014

Waldner, A.- Ladstätter, S. "Keramik", Ed. H. Thür- E. Rathmayr, *Hanghaus 2 in Ephesos: Die Wohneinheit 6: Baubefund, Ausstattung, Funde, FiE*, 8/9, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 435-588.

Yağcı 1989

Yağcı, R. "Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden İki *Patera Saplı*", *AnadoluYıl*, 1988, 16-26.

Zahn 1909

Zahn, R. "Vortrag über ein neu erworbenes Römisches Reliefgefäß des Antiquariums", *AA*, 559-569.

Zhuravlev 2002

Zhuravlev, D. "Terra Sigillata and Red Slip Pottery in the North Pontic Region. A Short Bibliographical Survey", *AncCivScytSib*, 8/3-4, 237-308.

Seleucia | Sayı X | Mayıs 2020

Artemis Tapınağı ve Altın Sardes'in Kraliçeleri
Queenly Gifts to Golden Sardis and the Temple of Artemis
Fikret K. Yegül

9

İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kilya Figürini
A Group of Kilia Figurines from the Archaeological Museum of İzmir

Barış Gür - Ayşe Füzuran Caman

35

Silifke Müzesi Örnekleri Bağlamında Roma Dünyasında
Cam Çubukların İşlevleri Konusunda Görüş ve Öneriler
*Suggestions and Views About The Functions of Glass Rods in
The Light of Two Examples from The Museum of Silifke*
Emel Erten

57

Niğde, Ulukışla'da Lulua (Lülüve) Kalesi
The Lulua (Lülüve) Castle in Ulukışla, Niğde
Lale Yılmaz - Halil Sözlü

75

Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Kandilleri
Terracotta Oil Lamps from Kurul Fortress

Leyla Yorulmaz

97

Elazığ Müzesi'nden Bir Grup Urartu Mühürü
A Group of Urartian Seals from the Elazığ Museum

Pınar Pınarcık - Bilcan Gökce

127

Phokaia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Mezarları ile
Ölü Gömme Gelenekleri
*Burial Customs and Tombs in Hellenistic and Roman Period
Tombs of Phocaea*

Sabri Arıcı

155

Mersin Müzesi'nden Hellenistik Dönem'e Ait Bir
Mezar Steli
*A Grave Stele at the Hellenistic Period from Mersin
Museum*

Ulus Tepebaş - Handegül Canlı

185

Olba'dan Roma Erken İmparatorluk Dönemi Üfleme
Cam Buluntuları
Early Imperial Blown-Glass Finds from Olba

Emel Erten - Emine Akkuş Koçak

201

Pontos Bölgesi Basamaklı Tünellerinin Köken ve
İşlevleri Üzerine Bazı Öneriler
*Some Suggestions on Origins and Functions of the Stepped
Tunnels in Pontos Region*

S. Yücel Şenyurt - Ahmet Emirhan Bulut
227

Bingöl Şerevdirin Yaylası'nın Kaya Üstü Resimleri ve
Kaya Altı Yerleşiminin Değerlendirilmesi
*The Evaluation of On-Rock Pictures and Under-Rock
Settings of Bingöl Şerevdirin Plateau*

Sırrı Tiryaki

251

Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi
A Heraclius Hoard in Anemurium Necropolis Church
Kasım Oyarçin - Mehmet Tekocak

269

Kurul Kalesi Kazılarında Ele Geçen Kalıp Yapımı
Kabartmalı Kâseler

The Moldmade Relief Bowls found in Kurul Fortress

S. Yücel Şenyurt - Leyla Yorulmaz

297

Miletos'tan (Ionia) Koç Başlı Saplı Bir Patera
*A Terracotta Handed Patera with Ram Head from Miletus
(Ionia)*

Reyhan Şahin

329

Tarsus Müzesi'nden İki Triglif-Metop Frizi
Two Trygiph-Metope Friezes from the Tarsus Museum

Gamze Evgen

355

Olba Manastırı Kazıları Üzerine Değerlendirmeler
*Some Observations on The Excavation in The Monastery
of Olba*

Murat Özyıldırım

375

Kitap Tanıtımı

Book Review

Roman Architecture and Urbanism - From the Origins
to Late Antiquity

Emel Erten

389

Antik Dönemden Osmanlı Dönemine Smyrna/İzmir
Kemik Objeleri

Halil Özkan

395

ISSN 2148-4120

ISBN 978-605-9636-41-2

9 786059 636414

